

dzi na pytania nurtujące współczesną myśl pedagogiczną oraz praktykę wychowawczą. Ale to jest tylko propozycja, być może niezbyt trafna. Wydaje mi się, że czytelnik chętniej sięga po książkę, która zawartość treści zapowiada bardziej intrygująco, zachęcając do wstępnego kartkowania, a potem do spokojnego studium.

Nielatwą jest rzeczą mówić i pisać o podstawach filozoficznych wychowania, o prawdzie, miłości, moralności. Autorowi udało się uniknąć niebezpieczeństwa częstej w takiej sytuacji hermetyczności języka. Pisze prosto, ale nie upraszcza i nie spłaszcza refleksji o tych trudnych, ale jakże ważnych sprawach. Jest to jednocześnie język wierny kanonom dobrego przekazu, ubogacony przykładami z literatury pięknej. Sprawia to, że lektura pracy nie jest zajęciem nużącym, nie zniechęca, mimo że tematyka pracy nie jest łatwa.

Autor we Wstępie zaznacza, że praca ma służyć przede wszystkim studentom pedagogiki. Ma ona więc charakter pracy podręcznikowej i nie jest monografią zagadnienia. Co nie znaczy, że nie jest potrzebna. Myślę, że może być ważną pomocą także dla wykładowców, którzy czują potrzebę pogłębienia studium myśli pedagogicznej i wizji praktyki wychowawczej o aspekty filozoficzne, aby nie zagubić wagi osoby ludzkiej, jej godności, wolności, wymiaru transcendentnego. Istnieje pewna luka w tej przestrzeni i praca może ją wypełnić. Widzę potrzebę takiej pracy i należałoby dać ją czytelnikom w niezbyt odległej przyszłości.

*Jerzy Bagrowicz**

Anna Szudra-Barszcz, *Elementy pedeutologii scholastycznej, czyli o Tomasza z Akwinu rozumieniu nauczyciela i nauczania*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2011, ss. 82.

Niedługo minie osiemdziesiąt lat od momentu, kiedy Józef Mirski – pedagog polski żydowskiego pochodzenia, rozstrzelany w obozie zagłady na Majdanku w 1943 roku, ogłosił swój *Projekt pedeutologii jako nauki o nauczycielu*¹. Autor ten zaprojektował pedagogiczną wiedzę o nauczycielu

* Ks. prof. zw. dr hab. Jerzy Bagrowicz jest kierownikiem Zakładu Katechetyki i Pedagogiki Religii na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

¹ J. Mirski, *Projekt nauki o nauczycielu czyli pedeutologii*, „Oświata i Wychowanie” 9 (1932), s. 846–859.

jako strukturę zróżnicowaną, na którą miały się składać: 1) filozofia zawodu nauczycielskiego (poruszająca ontologiczne, fenomenologiczne i epistemologiczne zagadnienia profesji nauczycielskiej), 2) ogólna teoria tegoż zawodu (badająca rzeczywistość bycia nauczycielem z perspektywy historycznej i aktualnej, tworząca typologie dotyczące tej profesji, szukająca prawidłowości w obszarze sfery faktów zawodu nauczycielskiego), 3) pedeutologia normatywna (badająca stosunek nauczyciela do ideału wychowania i systemów aksjonormatywnych, szukająca metodycznych podstaw funkcjonowania w zawodzie), 4) sztuka i technika profesji nauczyciela (stawiająca pytania o konkretne czynności nauczycieli o charakterze twórczym bądź odtwórczym, istotne w procesie wychowania, o sposoby kształcenia pomagające później urzeczywistnić wymiar sztuki i techniki działania w dziele wychowawczym). Propozycja Mirskiego pokazuje różnorodność i bogactwo wiedzy pedeutologicznej. Jest zachętą do poszukiwania wielorakich odmian tejże wiedzy z myślą o mnogości i złożoności pytań „zadawanych” przez praktykę wychowawczą, dynamizowaną przez aktywność zawodową nauczyciela. Projekt Mirskiego jest jak gdyby odpowiedzią na współczesny postulat wybitnego współczesnego (choć już nieżyjącego) teoretyka zarządzania – Petera F. Druckera. Drucker zebrał w swojej pracy pod tytułem *Spoleczeństwo postkapitalistyczne*² argumenty przemawiające za tym, że jedynie łączenie różnych odmian wiedzy (o różnym stopniu ogólności i specjalizacji) daje współczesnemu człowiekowi pewną gwarancję adekwatnej odpowiedzi na wyzwania stawiane przez społeczeństwo.

Ten powyższy wstęp do niniejszej recenzji znajduje swoje uzasadnienie w tym oto, iż praca monograficzna Anny Szudry-Barszcz: *Elementy pedeutologii scholastycznej, czyli o Tomasza z Akwinu rozumieniu nauczyciela i nauczania*, stanowi udaną próbę łączenia różnych odmian wiedzy pedeutologicznej i świetnie wpisuje się w realizację postulatów Mirskiego i Druckera. Dominuje w niej wprawdzie warstwa wiedzy filozoficznej (oddana z wyjątkowym znanstwem, zdradzająca bardzo dobry metodologiczny warsztat filozoficzny autorki), ale tematyka pracy (analiza fragmentu twórczości wybitnego filozofa, jakim był św. Tomasz z Akwinu) po prostu upominała się o taką dominację. Autorka umiejętnie jednak łączy z elementami wiedzy filozoficznej zagadnienia, które wykraczają poza tę dyscyplinę – nie stawia sztywnych granic pomiędzy wiedzą filozoficzną a innymi rodzajami wiedzy. W pierwszej części pracy (*Historyczny kontekst Tomasza z Akwinu koncepcji nauczyciela i nauczania*) odnajdujemy wyraźnie nakreślony dziejowy kontekst narodzin myśli pedeutologicznej św. Tomasza, a także kontekst jego pracy dydaktycznej. Dzięki zawartym tu treściom św. Tomasz staje przed

² P. F. Drucker, *Spoleczeństwo postkapitalistyczne*, Warszawa 1999.

czytelnikiem jako konkretna osoba, borykająca się z konkretnymi problemami rzeczywistości – jako twórca wiedzy o nauczycielu, który nawiązuje do realiów egzystencji i jako nauczyciel–praktyk.

W drugiej części – *Rola autorytetu w myśli pedeutologicznej Tomasza z Akwinu* – dominuje problematyka z zakresu pedeutologii praktycznej, ale prezentowana tu wiedza aksjonormatywna zostaje włączona w procesy rozumienia i wyjaśniania, lokujące się zarówno w obszarze filozofii zawodu nauczycielskiego, jak i w ogólnej teorii pedeutologicznej. Autorka porusza tu trzy istotne dla zrozumienia pedeutologicznej myśli św. Tomasza kwestie: *Polemika ze św. Augustyna dialogiem „O nauczycielu”*, *Koncepcje aktu i możliwości oraz przyczyn sprawczych w wyjaśnianiu nauczania*, *Odwwołanie do autorytetu Najwyższego Nauczyciela*.

Aktualność Tomasza z Akwinu koncepcji pedagogicznej to tytuł ostatniej części pracy. Jest to część, której treść może najbardziej zainteresować współczesnego czytelnika (zwłaszcza nauczyciela). Nie sposób jednak zrozumieć jej przesłania bez rzetelnego studium poprzednich części. Autorka wyróżnia tu trzy zagadnienia szczegółowe: *Wiedza a mądrość*, *Etos pracy nauczyciela* (z podpunktami zatytułowanymi: *Miłosierdzie i Odpowiedzialność*), *Problematyczność koncepcji*. Poruszając tę tematykę autorka potrafi odnaleźć argumenty na to, że średniowieczny filozof potrafi udzielić wielu ważnych rad i trafnych uwag współczesnemu nauczycielowi.

Monografia Anny Szudry-Barszcz jest dziełem o niewielkiej objętości, ale o bogatych walorach treściowych i dobrze rozumianej wartości praktycznej. Autorka – w *Zakończeniu* pracy – określa niektóre kwestie pedeutologiczne, które wyraźnie zaakcentował Akwinata, a których ona sama nie zdołała poruszyć w swoim przedsięwzięciu. Do takich należy zagadnienie „podmiotowych aspektów nauczania”. Będzie to dobry materiał na dalsze (o ile wiem – planowane) publikacje. Niemniej jednak już materiał zawarty w recenzowanej rozprawie jest dla czytelnika poważnym i wartym podjęcia wyzwaniem. Wymaga bowiem pogłębionego namysłu i rzetelnego studium, a takie walory pracy mogą znaleźć dobre przełożenie na kształtowanie osobistej odpowiedzialności za dzieło wychowania (czy to w przypadku czytelnika–nauczyciela, czy w przypadku czytelnika–teoretyka edukacji).

Lucyna Dziaczkowska*

* Dr hab. Lucyna Dziaczkowska, prof. KUL, jest kierownikiem Katedry Filozofii Wychowania w Instytucie Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.